

A fikció lebontása. Kovács András Ferenc „Calvus-verseinek” elidegenítő gesztusairól

Kovács András Ferenc költészetének egyik meghatározó sajátossága, hogy – a magyar és világirodalmi hagyományokhoz visszanyúlva – számtalan fiktív lírai életművet hoz létre, élővé téve ezzel a kánont, megmozgatva az irodalomtörténeti hagyományt. Ennek a költői játéknak egyik illusztris, azonban a kritikai által eddig talán legkevésbé tárgyalt példája a már több, mint száz verssel reprezentált „Calvus-költészet”. C. Licinius Calvus a Kr. e. I. század jelentős szónoka és költője, a neóterikusok körének tagja, Catullus barátja volt, művei közül azonban csak 21 töredék maradt ránk.

Kovács András Ferenc az ő maszkja mögé bújva adja közre ennek a hiányzó életműnek a fiktív fordítását. Eddigi kutatásaimban ennek az ún. „KAF–Calvus-oeuvre”-nek az elsősorban Catullus, Ovidius és Horatius életművével kialakított, igen kiterjedt és termékeny intertextuális hálózatával foglalkoztam, illetve azzal, hogy hogyan építik fel ezek a költemények a saját fiktív univerzumukat és teremtik meg az ókori életmű fordításának illúzióját (egyben pozicionálva is magukat az irodalomtörténeti kánonban) többek között a szövegek már eleve adott dialógusába való beleszólással, a kor fontos személyeinek szerepeltetésével, műfaji, szókincs- és stílusimitációval, és számtalan további poétikai és retorikai eszközzel.

Előadásomban azonban most arra koncentrálok, hogy melyek azok a szöveghelyek, ahol az értelmezés, amely a fiktív világ szabályainak elfogadásával, abba belehelyezkedve igyekszik tájékozódni, megbukik. A költemények szoros olvasása során ugyanis világossá vált, hogy ezek a szövegek bizonyos elidegenítő gesztusok használatával nemcsak felépítik, hanem egyben le is bontják a saját maguk által felépített fikciót, kihasználva ezzel a mű és az olvasó „elvárási horizontja” között létrejövő esztétikai distancia hatását. Arra hozok tehát néhány példát, hogy hogyan illeszkedik bele a „hitelesítés” és elbizonytalanítás retorikájába, illetve, hogy mennyiben befolyásolhatja az értelmezést egy, a versekhez csatlakozó paratextus, egy jelzőként használt állatnév, egy sorok közé rejtett József Attila-idézet, vagy akár csak egy megengedő kötőszó. Végezetül pedig kitérek arra is, hogy milyen jelentéstöbblettel gazdagíthatja a KAF–Calvus-életmű egészéről alkotott képet a fiktív hatástörténeti viszonyrendszerből való kilépés és a szövegszerűségekre való figyelemfelhívás gesztusának értelmezése.